

Aanvullend rapport
deputaten
kerkrecht

Generale Synode van de Gereformeerde Kerken Goes 2020 en
Landelijke Vergadering Amersfoort 2019

Inhoudsopgave

1	Bediening van sacramenten en sacramentalia door niet-predikanten	3
	Opdracht	3
	Relevante bestaande regelgeving	3
	Avondmaal aan huis	4
	Oecumenische setting	4
	Bediening van Woord en sacramenten in de gereformeerde gezindte	5
	Eerdere discussies	6
	Achtergronden en overwegingen	6
	Ontwikkelingen inzake het ambt	7
	Ontwikkelingen inzake de sacramenten	8
	Blijven bij de consensus	9
	Noodsituatie	10
	Missionaire kerkelijke werkers	10
	Geestelijk verzorgers	11
	Preekbevoegdheid kerkelijk werkers	11
	Sacramentalia	12
	Concept-besluit 5	13
	Literatuur	13
2	Voorstel besluit voor aanpassing van de Generale Regeling voor de preekbevoegdheid	14
	Voorstel uit Kampen	14
	Reactie van deputaten kerkrecht	14
	Concept-besluit	15
	 Bijlage Generale Regeling voor de preekbevoegdheid	 16

1 Bediening van sacramenten en sacramentalia door niet-predikanten

Opdracht

De Generale Synode van Meppel 2017 gaf aan deputaten kerkrecht de opdracht “de in artikel 1.4 van de generale regeling kerkdiensten (en elders) gestelde beperking nader te verantwoorden dan wel de synode voor te stellen daarin wijzigingen aan te brengen.”¹ Zie voor de inhoud van het genoemde artikel en de elders gestelde beperking de paragraaf hieronder.

We maken vooraf twee opmerkingen:

1. De aard van de opdracht is niet wetenschappelijk maar kerkelijk; niet exegetisch, dogmatisch of praktisch-theologisch maar kerkrechtelijk; en gericht op een praktische regeling.
2. Het is van belang er op te attenderen dat de opdracht van de synode uitsluitend betrekking heeft op de kerkelijke regeling inzake de sacramenten en sacramentalia² in de openbare eredienst.

Relevante bestaande regelgeving

Artikel C37.2 KO luidt “De kerken houden zich aan de generale regeling voor de kerkdiensten.” Ingevolge dit artikel is de Generale regeling voor de kerkdiensten opgesteld. Artikel 1.4 van deze generale regeling is getiteld ‘Voorgangers’ en luidt: “De bediening van doop en avondmaal, het bevestigen van ambtsdragers, het afnemen van openbare geloofsbelijdenis en de bevestiging van een huwelijk mogen alleen worden gedaan door een predikant die in overeenstemming met artikel B12 van de kerkorde geroepen is.”

Onder ‘en elders’ gestelde beperkingen kan onder meer worden verstaan:

Artikel B31 van de kerkorde, met name B31.3, luidende “De kerkenraad houdt zich voor wat betreft profiel, taken en positie van de kerkelijk werkers aan de generale regelingen”. Op basis van dit artikel is de Generale regeling voor kerkelijk werkers opgesteld. Van deze generale regeling luidt artikel 6: “Overeenkomstig de Generale regeling voor de preekbevoegdheid kan aan de kerkelijk werker preekbevoegdheid worden verleend.”

Artikel B32 van de kerkorde, met name B32.2, luidende: “Aan niet-predikanten kan door de classis preekbevoegdheid worden verleend in overeenstemming met de generale regeling”. Op basis van dit artikel is de Generale regeling voor de preekbevoegdheid opgesteld. Artikel 2 van deze generale regeling stelt beperkingen aan de preekbevoegdheid. Lid 2: “De preekbevoegdheid als bedoeld onder artikel 1, sub c geldt alleen in de gemeente waaraan de betrokkene als kerkelijk werker verbonden is.” Lid 3: “De preekbevoegdheid geeft geen bevoegdheid tot het bedienen van de sacramenten, het bevestigen van ambtsdragers, het afnemen van openbare geloofsbelijdenis of het kerkelijk bevestigen van een huwelijk.”

Artikel B6.1 van de kerkorde onderscheidt de ambten van predikant, ouderling en diaken. Artikel B9.1 definieert als primaire taak van predikanten “de verkondiging van het evangelie voor kerk en wereld. Ook bedienen zij de sacramenten en gaan zij voor in de dienst van de gebeden.” Hier is geen sprake van de ‘sacramentalia’: de bevestiging van ambtsdragers, het afnemen van openbare geloofsbelijdenis en de bevestiging van het huwelijk.

¹ Acta GS Meppel, artikel 11 besluit 9.i.

² Onder sacramentalia verstaan we hier de bevestiging in het ambt, de bevestiging van het huwelijk, het afnemen van de openbare geloofsbelijdenis, het voorgaan in een rouwdienst.

Avondmaal aan huis

De kerkelijke regeling voorziet in een bijzondere viering van het avondmaal aan huis (artikel 7 van de Generale regeling voor de kerkdiensten), waarbij brood en beker onder toezicht van één of meer ambtsdragers worden uitgereikt aan hen die via internet of met technische hulpmiddelen met de kerkdienst zijn verbonden. Het gaat hier echter niet om een afzonderlijke bediening van het Heilig Avondmaal, maar om een 'onderdeel' van de bediening die in de kerk plaatsvindt.

Oecumenische setting

Hoe zal iemand het Woord van de verzoening preken zonder gezonden te zijn? Het is Christus zelf die zijn leerlingen de wereld in zond om in zijn naam bekering en vergeving van zonden te verkondigen, om de volken tot zijn leerlingen te maken en ze te dopen en het avondmaal te vieren om Hem te gedenken en de vergeving van zonden in zijn bloed te vieren. De kerk kan er niet onderuit zich te bezinnen op de wijze waarop ze aan deze opdracht vorm en uitvoering geeft. Hans Burger verwoordde het op de Nationale Synode 2019 zo: 'Als iemand doopt, zegt diegene grote dingen namens God. Er gebeurt iets dat grote gevolgen heeft: je wordt onderdeel van Gods nieuwe gemeenschap. Het is wel handig om dat een beetje zorgvuldig te regelen – wie mag die grote dingen namens God zeggen? Dan gaat het zomaar over een ambt. (...) En het goede nieuws van Jezus Christus vieren door brood te eten, zijn lichaam, en wijn te drinken, zijn bloed... Degenen die samen het lichaam van Christus eten worden samen lichaam van Christus en maken samen het lichaam van Christus manifest. Een gemeenschap wordt zichtbaar. En zo'n viering goed regelen is ook niet verkeerd. Mag iedereen zomaar overal die grote woorden uitspreken – dit is het lichaam van Christus, voor jou? Wie is daartoe gezonden of gemachtigd? En wie mag die zending uitspreken of doorgeven?'³

In een studie van de Wereldraad van Kerken wordt er op gewezen dat onder de verschillende middelen die van belang zijn om de apostoliciteit van de kerk te bewaren, zoals de canon van de Schrift, het dogma en de ordening van de liturgie, vanouds ook het ambt een belangrijke rol speelt. Tegenwoordig hebben bijna alle christengemeenschappen dan ook een formele ambtelijke structuur.⁴

De protestantse theoloog Bram van de Beek zegt het in zijn dogmatische studie over de kerk zo: 'Vanaf het begin heeft de kerk instrumenten ontwikkeld om het getuigenis over Jezus betrouwbaar vast te houden. Dat zijn het ambt, de Schrift en de belijdenis. 'De apostel Paulus geeft aan dat de enige manier waarop de kerk onbeschadigd in stand kan blijven, is dat zij steunt op de middelen waarin volgens het besluit van de Here haar welzijn gelegen is' (met verwijzing naar Calvijn, Institutie IV,3,2). Het is niet voor niets dat er drie instrumenten zijn. Elk afzonderlijk leidt makkelijk tot willekeur en dat is het tegendeel van betrouwbaarheid. Elk element afzonderlijk kan ook leiden tot verstarring, terwijl het gaat om de kennis van de levende Heer. Daarom moeten de drie elementen altijd bij elkaar gehouden worden: geen ambt zonder Schrift en belijdenis, geen belijdenis zonder Schrift en ambt én geen Schrift zonder ambt en belijdenis.'⁵ Als het gaat om de functie van de ambtsdrager in de liturgie schrijft Van de Beek: 'De ambtsdrager representeert Christus door de gemeente te leiden. Hij is degene die de mensen meeneemt op de weg van het geloof. Hij zorgt ervoor dat mensen de dood van Christus gedenken en bewaart hun leven bij en in Hem. Het ligt daarom voor de hand dat de ambtsdrager ook de voorganger is bij de liturgie en de eerstverantwoordelijke voor de doop. De ambtsdrager is de instantie die de kerk bij Christus houdt in persoon. Hij is 'de priester van Christus'' (met verwijzing naar Cyprianus, *De unitate ecclesiae* 17).⁶ En even verderop: 'De ambtsdrager is niets zonder het Woord en de eucharistie, maar het Woord kan niet worden bediend zonder ambtsdrager en de sacramenten kunnen niet gevierd worden zonder iemand die bevoegd is tot consecratie.'⁷

³ Hans Burger, *Eenheid in Christus, institutionele verdeeldheid: wat is eigenlijk het probleem?*, toespraak op de Nationale Synode op 29 mei 2019 in Dordrecht.

⁴ *De Kerk. Op weg naar een gemeenschappelijke visie*, Faith and Order Paper 2014, par. 46,47.

⁵ A. van de Beek, *Lichaam en Geest van Christus. De theologie van de kerk en de Heilige Geest*, (Spreken over God 2.2.), Zoetermeer: Meinema, 2012, p. 195.

⁶ *Lichaam en Geest van Christus*, 207.

⁷ *Lichaam en Geest van Christus*, 207.

Bediening van Woord en sacramenten in de gereformeerde gezindte

In artikel 30 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis wordt beleden: “Er moeten dienaren of herders zijn, om Gods Woord te prediken en de sacramenten te bedienen, ook opzieners en diakenen, om met de herders een raad van de kerk te vormen.” In de Dordtse Kerkorde van 1619, die richtinggevend is voor het reformatorische segment van de gereformeerde gezindte, wordt de bevoegdheid tot het bedienen van Woord en sacramenten alleen aan de dienaren des Woords toegekend (art. 16; niet in art. 23 en 25).

Binnen de Protestantse Kerk in Nederland is het onder zeer bepaalde voorwaarden mogelijk dat een kerkelijk werker aan wie tevens preekconsent is verleend, de bevoegdheid krijgt tot het bedienen van de sacramenten en de sacramentalia (Ordinantie 3 artikel 12 lid 14). Dit is slechts mogelijk op verzoek van de kerkenraad van een (wijk)gemeente die in bijzondere omstandigheden verkeert. De bevoegdheid wordt verleend door het breed moderamen van de classicale vergadering waartoe de (wijk)gemeente behoort. De kerkelijk werker aan wie de bevoegdheid wordt verleend, moet als kerkelijk werker in die (wijk)gemeente zijn benoemd, en daarnaast zijn bevestigd als ouderling of diaken met een bepaalde opdracht. Hierbij is nog van belang dat het verlenen van de bevoegdheid wordt bekrachtigd in een kerkdienst onder handoplegging door een predikant (Ordinantie 3 artikel 12 lid 15). De kerkelijk werkers die deze bevoegdheid hebben verkregen nemen ook deel aan de werkzaamheden van de werkgemeenschap van predikanten in het gebied waar de betreffende (wijk)gemeente toe behoort (Ordinantie 3 artikel 12 lid 16). In haar recente Apeldoornse dissertatie merkt A. van Harten-Tip (predikant in de voortgezette Gereformeerde Kerken in Nederland) hierover op: “De ambtelijke status van degene die Woord en Sacrament bedient is gewaarborgd en de samenhang van de bediening van Woord en Sacrament is gehandhaafd. Maar er is op deze wijze een soort ‘tweede orde’ van predikers geschapen: mensen zonder de voorgeschreven opleiding die in de praktijk min of meer als dienaren des Woords functioneren.”⁸

Binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken is er enige tijd geleden een rapport verschenen over de positie van kerkelijk werkers.⁹ Daarbij is ook onderzocht welke behoeften er onder kerkelijk werkers leefden met betrekking tot hun taakvervulling. Er bleek onder kerkelijk werkers weinig behoefte te bestaan de sacramenten te mogen bedienen, maar wel om trouw- of rouwdiensten te leiden als opvolging van een pastorale band.¹⁰ De commissie beveelt dan ook aan om het bedienen van sacramenten (doop en avondmaal) te beschouwen als voorbehouden aan de predikant.¹¹

De vereniging van gereformeerde kerkelijk werkers LUCEO gaf tegenover ons ook aan de vraag om bediening van de sacramenten nu niet opportuun te achten. Wel ziet men graag de mogelijkheid geopend om actief te kunnen zijn in de zgn. sacramentalia, alsmede een bredere preekbevoegdheid dan alleen die in de eigen kerk.

De kerkorde van de Christelijke Gereformeerde Kerken bepaalt in artikel 3: “In de dienst van Woord en sacramenten mogen alleen zij voorgaan, die daartoe wettig beroepen en bevestigd zijn.” Daarnaast kan onder strikte voorwaarden en met lokale beperkingen en na onderzoek de bevoegdheid worden verleend tot ‘het spreken van een stichtelijk woord’. In zendingsgemeenten kan aan een evangelist het recht worden verleend alle dingen te doen die behoren bij zijn specifieke taak en voortvloeien uit zijn positie als ‘bijzonder dienaar des Woords’ (art. 4 sub 6). De synode van 2016-2017 gaf opdracht tot een studie naar de vraag of het wenselijk is dat het verschil in positie tussen een predikant en evangelist blijft bestaan en of de evangelist een apart ambt zou moeten ontvangen.¹²

⁸ A. van Harten-Tip, *De Dordtse Kerkorde 1619. Ontwikkeling, context en theologie*. Utrecht: Kok Boekencentrum Academic, 2018, 220v.

⁹ Commissie predikantsprofiel, *Tussen gisteren en morgen. Over kerk zijn vandaag*, 2010.

¹⁰ *Tussen gisteren en morgen*, p. 40.

¹¹ *Tussen gisteren en morgen*, p. 80.

¹² *Besluiten generale Synode Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland Nunspeet 2016-2017*, in: *Ambtelijk Contact* jaargang 56, nr. 3 (mei/juni 2017), 16v.

We sluiten ons dus aan bij een brede kerkelijke consensus binnen de gereformeerde gezindte in Nederland als we de bediening van Woord en sacramenten verbinden aan het predikantschap.

Eerdere discussies

De (voortgezette) Generale Synode van de Gereformeerde Kerken van 1939 heeft zich uitgebreid gebogen over de plaats van het ambt, vooral vanuit de vraag of het wenselijk was over te gaan tot het aanstellen van hulppredikers. De destijds ingenomen standpunten kenmerken zich door een grote terughoudendheid in het aanvaarden van een dergelijke functie en met name het verlenen van de mogelijkheid tot het bedienen van het Woord en de sacramenten en de daaraan verwante liturgische handelingen. Zo onderscheidt het voorbereidend rapport de status van hulpprediker nadrukkelijk van het ambt van predikant: "Een hulpprediker is nooit anders dan een proponent. (...) Aangezien hij geen dienaar des Woords is mag hij voorts ook geen sacramenten bedienen, zelfs niet in geval van nood of met machtiging van den kerkenraad. (...) En evenzo volgt uit het feit, dat hij nog geen ambt heeft, dat hij ook geen handelingen kan verrichten, die alleen den dienaar des Woords toekomen als het bevestigen van ambtsdragers, de inzegening van huwelijken, het aannemen van nieuwe leden door hen belijdenis des geloofs af te laten leggen, en de uitoefening van de sleutelmacht, waartoe ook de afkondiging van de drie vermaningen behoort of 't weer opnemen in de gemeenschap der kerk van den boetvaardigen zondaar."¹³ Vanuit een vergelijkbare redenering wordt afwijzend gereageerd op een verzoek van de kerk te Londen, door de oorlogsomstandigheden in sterk verminderd contact met de kerken in Nederland geraakt, om de sacramenten indien nodig te laten bedienen door een ouderling.¹⁴

Achtergronden en overwegingen

De sacramenten zijn door Christus ingesteld. Ze betekenen en verzegelen de belofte van het evangelie. De kerk geeft in de bediening van doop en avondmaal in de samenkomst van de gemeente op kerkelijke wijze uitvoering en vorm aan wat Christus heeft ingesteld. In de kerkelijke regelingen zoals hierboven beschreven is de toekenning van de bevoegdheid tot het bedienen van de sacramenten vastgelegd. Kort schetsen we een paar principes en inzichten die er de achtergrond van vormen. Die betreffen (1) het karakter van de kerkelijke bediening van de sacramenten als verzegeling namens Christus van de belofte van het evangelie, (2) de plaats daarbij van het door God geroepen en gezonden zijn van de prediker, en (3) de onderscheiden taak van de ambtsdragers bij doop en avondmaal.

Christus zelf heeft opdracht gegeven om naast de verkondiging van het evangelie ook doop en avondmaal te bedienen. Hij zelf handelt daarin door de dienst van mensen die Hij daartoe zendt en roept, in casu kerkelijke ambtsdragers.

De sacramenten zijn meer dan een door mensen bedacht symbool of ritueel. Ze zijn een direct geschenk van Christus. Dat komt tot uiting indien de sacramenten bediend worden door een ambtsdrager die gestalte geeft aan het 'tegenover' van het ambt en het 'extra nos' van het heil. De sacramenten zijn teken en zegel bij het Woord van God. Ze ontleen hun inhoud aan het evangelie en zijn daar dus mee verbonden. Dat pleit voor de verbinding van deze twee taken in het ene ambt van de verkondiging van het Woord.

Het verzegelende karakter van de sacramenten wordt gehonoreerd als de bediening ervan structureel plaatsvindt door dienaren die van Christuswege gezonden, geroepen en van gaven voorzien zijn en door de gemeente aangesteld zijn tot de geregelde en ambtelijke bediening van het Woord. In antwoord 75 van de Catechismus is sprake van brood en wijn die ik 'uit de hand van de dienaar ontvang'. Voor zulke dienaren is vereist dat ze door God geroepen zijn (NGB artikel 31).

De predikant bedient de sacramenten niet uit eigen aandrift noch op eigen gezag. Hij beschikt ook niet over een bijzondere, geestelijke potestas, zoals bij Rome. Hij treedt op op uitnodiging van de kerkenraad en onder toezicht van de ouderlingen.

Bij de sacramenten heeft verder ieder ambt zijn eigen functie: de predikant bedient als dienaar van het evangelie het avondmaal; de ouderlingen zien toe op de predikant en op de leden van de gemeente; de

¹³ Acta voortgezette GS 1939, bijlage LXXV, p. 183-184.

¹⁴ Acta voortgezette GS 1939, bijlage CXXIV.

diakenen bevorderen het samenleven in het ene lichaam waarin wij allen gedoopt zijn¹⁵ en spannen zich ervoor in dat de aan het avondmaal ervaren eenheid zichtbaar wordt in de onderlinge liefde.¹⁶

Met deze regeling maakt de kerk geen menselijke tussenpersonen onmisbaar voor ons heil - dat zou rooms zijn. Maar ze maakt met deze vorm van bediening wel zichtbaar dat het heil van buiten onszelf komt en dat we verzekerd worden van Gods belofte in opdracht van Christus zelf. De sacramenten komen niet op uit de groep of uit de vrome intenties van de kerk. Ze worden bediend op bevel van Christus zelf. Voor die bediening zijn niet de ontvangen opleiding of het incidenteel mogen voorgaan bepalend, maar de ambtelijke en door de kerk erkende en bevestigde zending en roeping door Christus tot juist deze dienst.

In eerdere documenten (rapport Preekbevoegdheid aan GS Zwolle-Zuid 2008, voorbereiding nieuwe Kerkorde, correspondentie van vorig deputaatschap kerkorde en kerkrecht) zijn deze denklijnen uitvoerig aan de orde geweest.

Ontwikkelingen inzake het ambt

Toch blijft er kritiek klinken, en is het blijkbaar voor sommigen moeilijk te volgen waarom deze uitgangspunten tot de geldende praktijk leiden. Grosso modo valt te constateren dat in de afgelopen decennia het karakter van de kerkelijke ambten anders lijkt te worden beleefd. Er is terecht grote nadruk gekomen op de gaven die de Geest van Christus aan ieder uitdeelt en aan de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de gemeente als subject van de kernfuncties verkondigen – vieren – leren – toezien – dienen – getuigen. Maar daarbij is het moeilijker geworden om de bijzondere roeping te duiden die de ambtsdragers in de Bijbel hebben als een extra geschenk (Efeze 4) aan de gemeente om voor samenhang, richting, stimulans, koersbewaking etc. te zorgen.

We zouden kunnen spreken over een dubbele tendens: in de eerste plaats ‘functionalisering’, waardoor het kenmerkende van het ambt uitsluitend in het uitvoeren van de vastgestelde taken wordt gezien, en per gevolg ook het gezag van het ambt in sterke mate afhangt van het adequaat functioneren. Het tweede, hierin meekomende effect is een zekere ‘nivellering’: door het sterke accent op de gezamenlijkheid van de totale gemeente als subject van het kerkzijn is het reliëf tussen ambt en gemeente afgevlakt. Ambtsdragers beschouwen en gedragen zich meer als ‘een van ons’ dan als ‘tegenover’ in de naam van Christus. In de beleving van veel gemeenteleden maakt het nauwelijks uit vanuit welke positie iemand optreedt, het enkele feit dat iemand een activiteit uitvoert en de vraag of hij/zij dit naar tevredenheid doet, is leidend in de waarde die aan het optreden wordt toegekend. In de Kerkorde van 2014 is bepaald dat de kerkelijk werkers niet in de ambtelijke structuur van de gemeente een plaats hebben, maar zij kunnen worden benoemd om “een deel van het dienstwerk in de gemeente uit te voeren” (KO art. B31.1). Als hoofdlijn is gekozen voor een niet-ambtelijke positie van kerkelijk werkers. Mutatis mutandis geldt dit ook voor personen met preekbevoegdheid. Maar het verschil dat officieel bestaat tussen ambtelijk en niet-ambtelijk, wordt in de praktijk vaak niet herkend. De preek en/of het bredere optreden als voorganger van een kerkelijk werker of ‘preekbevoegde’ kan als net zo opbouwend of zelfs nog beter worden ervaren dan dat van de ‘reguliere’ predikant. Dit ondergraaft de plausibiliteit van een ‘hard’ onderscheid op het punt van de bevoegdheid om sacramenten en sacramentalia uit te voeren.

¹⁵ Doopformulier, Opwekking aan de gemeente.

¹⁶ Bevestigingsformulier voor diakenen.

Een nadere toespitsing van dit spanningsveld betreft de directe koppeling van de sacramentsbevoegdheid aan het ambt van predikant of Dienaar des Woords. De inhoudelijke reden hiervan is dat de gereformeerde kerken Woord en Sacramenten dicht bijeen willen houden. Verkondiging en viering vormen één geheel om de gemeente bij het heil te bepalen en aan Christus te verbinden. De personele unie van beide in het predikambt maakt dit zichtbaar.¹⁷ De andere ambtsdragers, ouderling en diaken hebben bij avondmaal en doop een van de predikant onderscheiden 'rol', zoals boven aangegeven.¹⁸ Binnen de algehele functionalisering van (de kijk op) het ambt zijn ook deze onderscheidingen niet altijd navoelbaar. Pleidooien voor 'Avondmaal in de wijk' gaan vaak gepaard met de gedachte dat hierin de ouderling de taak van bediening op zich zou moeten nemen.

Mogelijk speelt in de beleving nog een ander element mee, namelijk verzet tegen een verondersteld restant van de oude rooms-katholieke ambtsvisie die de (priester-)predikant op een ander niveau neerzet dan de (leken-)ambten van ouderling en diaken. Dit is overigens niet te verwijten aan de gereformeerde ambtstheologie en het gereformeerde kerkrecht: a. Nergens wordt in de gereformeerde theologie of in het gereformeerde kerkrecht gezegd dat de kerkelijke sacramentsbediening de enige manier is waarop God met en aan mensen handelt. In de bediening van de sacramenten geeft de kerk slechts op kerkelijke wijze uitvoering en vorm aan het bevel van Christus om te dopen en avondmaal te vieren. b. De predikant bedient de sacramenten niet uit eigen aandrift noch op eigen gezag. Hij beschikt ook niet over een eigen bijzondere, geestelijke potestas. Hij wordt uitgenodigd door de kerkenraad en verricht dit werk onder toezicht van de ouderlingen. c. Verder zijn in de gereformeerde theologie en het gereformeerde kerkrecht de verschillende ambten wel onderscheiden, maar niet aan elkaar ondergeschikt. Ze zijn ook alle drie actief rond de sacramenten, zagen we hierboven. d. In het gereformeerde kerkrecht staan de gemeenteleden verder rechtstreeks onder de ene Heer, Jezus Christus (artikel A2.2 van de Kerkorde). Kort samengevat: De reden dat de structurele kerkelijke bediening van de sacramenten is toevertrouwd aan de predikant ligt niet in een veronderstelde unieke status als geestelijke, maar in het door Christus ambtelijk geroepen en gezonden zijn van de predikers tot hun specifieke dienst.

Ontwikkelingen inzake de sacramenten

Dat de huidige kerkelijke praktijk vragen blijft oproepen heeft vervolgens te maken met een veranderde omgang met de sacramenten zelf. Met betrekking tot de aard en de plaats van de sacramenten kan worden opgemerkt dat naast de kerkelijke sacramenten andere rituelen met water en vieringen met brood en wijn plaatsvinden. Daarvoor is kenmerkend de persoonlijke expressie van het geloof en het voldoen aan de persoonlijke behoefte van de deelnemers. Ik wil door bijvoorbeeld onderdompeling getuigen van mijn geloof en mijn keuze voor Jezus. Of ik wil laten zien dat ik mijn kind voor God wil opvoeden. Naast de doophandeling is er sterke behoefte aan persoonlijke elementen in de vorm van liederen, gedichten en getuigenissen. In vieringen met brood en wijn wil men de geestelijke ervaring bekronen en het goede samenzijn vieren. Zonder daarover nu een oordeel uit te spreken, valt niet te ontkennen dat deze rituelen en vieringen als zodanig iets anders zijn dan de kerkelijk bediende sacramenten als verzegeling van Gods belofte. Maar hoewel ze zich dus onderscheiden van de sacramenten, beïnvloeden ze wel degelijk de subjectieve beleving van en omgang met de sacramenten.

Tegelijkertijd is soms waarneembaar dat de avondmaalsviering in de reguliere kerkdienst wordt overgeslagen omdat dit mensen niet zoveel zegt. De 'privatisering' van de sacramenten creëert naast de 'functionalisering' van de ambten een klimaat waarin het niet vanzelfsprekend is om de kerkelijke bediening van sacramenten en andere kerkelijke handelingen aan een enkele ambtsdrager toe te

¹⁷ Zie o.a. Joh. Jansen, *Korte verklaring van de kerkenordering*, Amsterdam: Ton Bolland, 1976, p. 251; K. Harmannij, *Wegwijs in de kerkorde*, Barneveld: De Vuurbaak 1990, p. 17-18; W. van 't Spijker, 'De opvattingen van de reformatoren', in: W. van 't Spijker & L.C. van Drimmelen (red.), *Inleiding tot de studie van het kerkrecht*, Kampen: Kok 1992, p. 86-103, p. 99; H. Meulink & I. de Wolf, *Korte verklaring van de kerkenordering*, Enschede: Boersma 1967, p. 52-55

¹⁸ Zie voor het onderscheid van de ambten bij de reformatoren en vandaag onder andere de artikelenserie van M. te Velde, *De afbakening van de ambten*, in: *De Reformatie* jaargang 69 (1993-1994), 140-143, 157-160, 176-179, 256-259, 278-282; L.C. van Drimmelen, *Een troon voor het Woord. Opstellen over kerkrecht*, Heerenveen: Protestantse Pers, 2007, 183-193; Leo J. Koffeman, *Het goed recht van de kerk. Een theologische inleiding op het kerkrecht*, Kampen: Kok, 2009, p. 153.

kennen, met uitsluiting van anderen die (meer of minder) regelmatig in de kerkdiensten of samenkomsten van de gemeente voorgaan.

Een aandachtspunt bij de handhaving van kerkrechtelijke regels voor de bediening van sacramenten en sacramentalia is de interne en externe geldigheid van die handelingen. Zeker bij een sacrament als de doop kan dat gevoelig liggen, omdat daaraan gevolgen verbonden zijn voor het lidmaatschap van degene aan wie het wordt bediend. Dergelijke overwegingen gelden evenzeer voor de bevestiging van ambtsdragers, het afnemen van belijdenis van het geloof en het bevestigen van een huwelijk. Bij het sacrament van de doop speelt de vraag van de interne en externe geldigheid wellicht het sterkste. Voor de erkenning van de in onze kerken bediende doop door een ander kerkverband moet voorkomen worden dat een doop ongeldig zou moeten worden verklaard om de reden dat deze door een onbevoegde bediend is. Als het gaat om onze erkenning van een doop die elders door iemand die geen predikant is bediend is, verwijzen we naar de dissertatie van P.L. Voorberg. Hij acht het Bijbels gezien niet nodig dat de doop per se door een predikant wordt bediend wordt. In gevallen waarin de geldigheid van de doop ter discussie staat omdat de doop bediend is door een onbevoegde, zal volgens Voorberg moeten worden nagegaan waarom de doop niet door een bevoegde ambtsdrager is bediend. Er kunnen redenen zijn om desondanks de doop als geldig te beschouwen.¹⁹ Wanneer het gaat om de geldigheid en erkenning van de doop die in een ander kerkverband dan het onze is bediend, moet volgens Voorberg niet te veel gewicht gelegd worden op de bevoegdheid van degene die de doop bedient, omdat een dergelijk criterium niet realistisch hanteerbaar is vanwege de diversiteit van kerkrechtelijke regelingen, inclusief de ambten, en omdat onbillijke uitkomsten het gevolg kunnen zijn.²⁰

Blijven bij de consensus

Eerder gaven we aan dat er een brede gereformeerde consensus is dat de bediening van de sacramenten toekomt aan de dienaar van het Woord. In deze consensus wordt het eigene van sacrament en ambt terecht gemarkeerd en wordt het besef wakker gehouden dat Gods heil buiten onszelf ligt en dat voor de sacramenten essentieel is dat Gods belofte ons daarin door dienaren van Christus in zijn opdracht wordt verzegeld.

Wij zijn van oordeel dat de hiervoor geschetste ontwikkelingen inzake ambt en sacrament geen reden vormen om met deze consensus te breken en stellen derhalve voor er aan vast te houden. Het is goed om in die reële ontwikkelingen aandacht te blijven vragen voor het specifieke karakter van de kerkelijke sacramentsbediening.

Niet alleen lijkt het verzoek van één plaatselijke kerk om huwelijken te kunnen laten bevestigen door een niet-predikant ons onvoldoende voor het breken met de consensus inzake de bediening van de sacramenten, ook vergt dat laatste, als de synode het al zou willen, onzes inziens een andere opdracht en een anders samengestelde onderzoeksgroep dan de opdracht die wij van de synode kregen. Er zullen dan exegetische, dogmatische en praktisch-theologische overwegingen moeten worden ingebracht, waarvoor deputaten kerkrecht niet de geëigende instantie zijn.²¹

Wij zien ook geen reden het bedienen van de sacramenten in het algemeen aan kerkelijk werkers, al dan niet met preekbevoegdheid, toe te kennen. LUCEO vroeg er niet om. En wij zien geen reden aangevoerd om af te wijken van de door de kerken nog recent in 2005 en 2014 gemaakte keuze voor kerkelijk werkers als staande naast de ambtelijke bedieningsstructuur. Waar kerkelijk werkers geen ambt bekleden dat hun die bevoegdheid verleent, komt hun de bediening van de sacramenten niet toe.

¹⁹ P.L. Voorberg, *Doop en Kerk. De erkenning, door kerkelijke gemeenschappen, van de elders bediende doop*, Heerenveen: Groen 2007, p. 414-419.

²⁰ P.L. Voorberg, *Doop en Kerk. De erkenning, door kerkelijke gemeenschappen, van de elders bediende doop*, Heerenveen: Groen 2007, p. 453-454.

²¹ Vgl. de conclusies van M. te Velde in *De Reformatie* 69, 281v.

Noodsituatie

We stellen dus voor om niet van de tot nu toe gevolgde lijn m.b.t. de sacramentsbevoegdheid af te stappen. Kort gaan we in op een noodsituatie die wel als casus naar voren is gebracht.

Stel de situatie van een avondmaalsdienst in een vacante gemeente, waar op het laatste moment de gastpredikant verhinderd is. Moet dan het avondmaal worden uitgesteld?

Naar ons oordeel niet. In plaats van de avondmaalsviering te laten vervallen, dient er dan voor gekozen worden om als kerkenraad een van de ouderlingen te machtigen in de bediening van het avondmaal voor te gaan. Op die manier blijft de viering van het sacrament verbonden aan de ambtelijke verantwoordelijkheid. Voor iedereen kan duidelijk zijn dat het hier om een uitzonderingsmaatregel gaat, die de regel niet uitholt, maar er optimaal uitvoering aan geeft.

Missionaire kerkelijke werkers

Als het gaat om de preek- en sacramentsbevoegdheid van kerkelijk werkers vormen de missionaire werkers een bijzondere categorie. Zij brengen immers het evangelie.

Zoals hierboven aangegeven kennen de Christelijke Gereformeerde Kerken voor 'zendingsgemeenten' de figuur van de 'evangelist', die onder voorwaarden en na onderzoek bevoegd verklaard kan worden als 'bijzondere dienaar des Woords' tot de bediening van de sacramenten in de 'zendingsgemeente'. De synode van 2016-2017 gaf opdracht tot een studie naar de vraag of het wenselijk is dat het verschil in positie tussen een predikant en evangelist blijft bestaan en of de evangelist een apart ambt zou moeten ontvangen.

Onze kerken hebben ervoor gekozen om ook bij missionaire projecten en gemeentestichting de bediening van de sacramenten slechts toe te kennen aan hen die als predikant naar art. B11.2 toegelaten zijn (Generale regeling voor gemeentestichting, artikel 4).

Er wringt hier iets. Er wordt in de Generale regeling voor gemeentestichting wel recht gedaan aan de bediening door een geroepen ambtsdrager, maar de eenheid van verkondiging en sacrament wordt verbroken. Degene wiens geregelde werk het is het evangelie te brengen, mag het niet betekenen en verzegelen.

Vanouds hoorden ook in de zendingssituatie de bediening van Woord en sacramenten bijeen. De Kerkorde van 1978 omschreef als taak van de 'missionaire predikanten': "De taak van de predikanten die geroepen zijn tot het zendingswerk, is het Woord van God te verkondigen in het hun toegewezen gebied. Zij zullen hun die tot geloof gekomen zijn, de sacramenten bedienen en hun leren onderhouden alles wat Christus zijn gemeente bevolen heeft. Ook zullen zij naar goede orde de ambten instellen." Het gaat hier over 'predikanten'. Bij de huidige missionaire werkers gaat het vaak om kerkelijk werkers. Maar het werk dat ze doen is vergelijkbaar. Waar vanouds het brengen van het evangelie en het bedienen van de sacramenten in een missionaire context met elkaar verbonden zijn, is het vreemd dat in 'gemeenten in wording' en bij gemeentestichting die band wordt losgemaakt en degene die structureel aan die 'gemeente' het evangelie brengt, niet bevoegd is de sacramenten te bedienen. Een missionair werker verricht zijn werk onder toezicht van een kerkenraad. Wij zijn van oordeel dat hij zolang de huidige kerkorde nog geldt, onder verantwoordelijkheid en toezicht van de kerkenraad die hem zendt, bevoegd zou kunnen worden verklaard om de sacramenten te bedienen en ambtsdragers te bevestigen in de missionaire gemeente. Zijn arbeidsrechtelijke positie daarbij is, zolang de huidige kerkorde nog geldt, die van een kerkelijk werker. De bevoegdheid om als missionair werker het Woord en de sacramenten te bedienen duurt zolang hij als missionair werker aan de moederkerk van het missionaire project verbonden is.

De NGK hebben in het AKS een artikel 16.2: Missionair kerkelijk werker, dat als volgt luidt:
'Onverminderd het bepaalde in 16.1 kan een kerkenraad die wil toewerken naar de stichting van een nieuwe gemeente daartoe een kerkelijk werker benoemen met de missionaire opdracht om als gemeentestichter leiding te geven aan de opbouw van een nieuwe gemeenschap van gelovigen. De kerkenraad kan er voor kiezen om deze missionair kerkelijk werker onder zijn verantwoordelijkheid het Woord en de sacramenten te laten bedienen binnen de nieuw te stichten

gemeenschap.

De kerkenraad zal dit, al dan niet met hulp van de regio, slechts doen na onderzoek naar de kennis en gaven van betrokkene en met geregelde begeleiding bij de vervulling van diens taken. Van dit onderzoek en deze begeleiding legt hij verantwoording af aan de regio voordat het voornemen in praktijk wordt gebracht.'

In deze regeling is een aantal beslissingen genomen: 1. het gaat alleen over projecten van gemeentestichting; 2. er is gekozen voor de status van kerkelijk werker met een dienstverband, en niet van een ambtsdrager; 3. voor het onderzoek naar de preekbevoegdheid is geen onderzoek namens het kerkverband verplicht. Op al deze punten is ook een andere keus goed denkbaar.

Tot dusver gaan de Gkv ook in het geval van gemeentestichting uit van bediening van de sacramenten door een predikant. De missionair werker simpelweg de status toekennen van predikant met een bijzondere opdracht betekent dat op hem ook alle rechtspositionele bepalingen van toepassing zijn. Dat kan voor 'moederkerken' een drempel zijn om tot beroeping over te gaan bijvoorbeeld als het gaat om projecten of aanstellingen voor bepaalde tijd.

Voor de nieuwe kerkorde zou de synode kunnen besluiten een ambtelijke positie voor de missionaire werkers te creëren, inclusief de voorwaarden die aan de toelating tot dat ambt verbonden zouden moeten worden en de arbeidsrechtelijke consequenties van deze positie.

Geestelijk verzorgers

De kerken voorzien waar mogelijk in predikanten die een geestelijke verzorgingstaak vervullen bij niet-kerkelijke instellingen, zoals ten behoeve van de gezondheidszorg, justitie of defensie (KO art. B10.2).

Deze predikanten zijn verbonden aan een plaatselijke kerk (KO art. B15.1), maar verrichten hun werk in dienst van de instelling waaraan ze verbonden zijn. Die instellingen of de dienst geestelijke verzorging ervan bepalen de kaders en bevoegdheden van de predikanten en regelen ook de avondmaalbediening, die dus niet staat onder toezicht van de ouderlingen en ook niet plaatsvindt in de setting van de plaatselijke gereformeerde kerk.

Hoewel artikel B10.2 alleen spreekt over predikanten, kunnen ook kerkelijk werkers actief zijn in dergelijke instellingen. Of zij de sacramenten kunnen bedienen is een vraag die de desbetreffende instellingen c.q. hun dienst geestelijke verzorging beantwoorden in samenspraak met de kerkenraad waarbij de kerkelijk werker in dienst is. Van de zijde van de kerk geldt voor geestelijk verzorgers in niet-kerkelijke instellingen onzes inziens dat zij vergelijkbaar zijn met missionaire werkers: ze brengen in die instellingen het evangelie en zouden als zodanig bevoegd verklaard kunnen worden om op het verzoek van instellingen tot bediening van de sacramenten in te gaan. Wel dienen ze, net als bijvoorbeeld de krijgsmachtpredikanten, afspraken te maken om de sacramenten te bedienen op gepaste wijze.

Preekbevoegdheid kerkelijk werkers

Voor een kerkelijk werker die in één van de kerken functioneert en een relevante Hbo-opleiding heeft voltooid of op vergelijkbare wijze de noodzakelijke competenties heeft verworven, is het mogelijk preekbevoegdheid te krijgen. Die preekbevoegdheid is beperkt tot de kerk of instelling waaraan iemand als kerkelijk werker is verbonden.

Achtergrond van deze bepaling is dat voor de verkondiging van het evangelie een wetenschappelijke scholing nodig is. In het geval van kerkelijk werkers kan daarop een uitzondering worden gemaakt omdat hun betrokkenheid bij en kennis van de specifieke kerk of het specifieke werkerterrein waaraan ze verbonden zijn het gemis aan wetenschappelijke vorming compenseert.

LUCEO vroeg in ons contact met hen om uitbreiding van de preekbevoegdheid. Een preek die op de ene plaats gehouden kan worden, kan toch ook elders zegenrijk werken?

Inmiddels kregen we inzage in een voorstel over de preekbevoegdheid dat afkomstig is van de TU Kampen en waarin sprake is van een cursus Homiletiek die door de TU wordt aangeboden. In lijn met de regel tot dusver en met het verzoek van LUCEO achten wij het mogelijk om kerkelijk werkers een

breder bevoegdheid tot preken te verlenen dan alleen in de 'eigen' kerk of de 'eigen' instelling, op voorwaarde dat zij zich nader tot preken bekwaamd hebben via een door de TU Kampen aangeboden cursus Homiletiek. Zonder die cursus blijft de preekbevoegdheid beperkt tot de kerk of instelling waaraan de kerkelijk werker verbonden is. Waar de preekbevoegdheid geldt voor het hele kerkverband dienen bij het onderzoek voor toekenning van deze preekbevoegdheid bovendien landelijke deputaten predikantszaken betrokken te worden, zoals dat bij de kerkelijke onderzoeken van aanstaande predikanten ook het geval is.

Sacramentalia

Onder sacramentalia verstaan wij in dit rapport de andere officiële kerkelijke handelingen in kerkdiensten die op dit moment in onze kerken aan predikanten worden voorbehouden, niet zijnde sacramenten: de bevestiging van huwelijken, het afnemen van de openbare geloofsbelijdenis, het bevestigen van ambtsdragers en het voorgaan in rouwdiensten.

Ambtsdragers zijn een geschenk van de verhoogde Christus. Het ambt is wel verbonden met de gemeente, maar komt niet uit de gemeente op.²² De bevestiging van ambtsdragers wordt dan ook verricht door het presbyterium (vgl. 1 Tim. 4:14). In ons bestel is het de predikant die de bevestiging verricht. Ambtsdragers laten bevestigen door niet-ambtsdragers achten wij niet wenselijk. Bij de openbare geloofsbelijdenis en de huwelijksbevestiging gaat het om officiële beloften met rechtsgevolgen die door kerkleden worden gedaan ten overstaan van hen die de kerk hierin representeren. Voor de zegen die bij dergelijke gebeurtenissen wordt opgelegd, gaat het principieel gezien niet om een andere zegen dan die welke in de liturgie aan de gemeente wordt opgelegd en waartoe ook niet-ambtsdragers door de kerkenraad bevoegd verklaard kunnen worden. We denken niet dat het goed is de bevoegdheid tot het afnemen van geloofsbelijdenis en de huwelijksbeloften in een algemene kerkrechtelijke regeling aan een bepaalde categorie naast de predikanten toe te kennen. Wel is het mogelijk een kerkrechtelijke bevoegdheid te creëren inhoudende dat de kerkenraad plaatselijk en incidenteel iemand die geen predikant is maar wel preekbevoegd, kan machtigen om namens en onder toezicht van de kerkenraad de openbare geloofsbelijdenis af te nemen of een huwelijk te bevestigen.

Rouwsamenkomsten zijn een vorm van pastoraat aan de nabestaanden en de gemeente. Het is de familie die daarin de regie heeft en een voorganger uitnodigt. Als het om een rouw*dienst* gaat, zal de voorganger door de kerkenraad moeten worden uitgenodigd. De kerkenraad kan in dat geval een preekbevoegde die geen predikant is ervoor uitnodigen. Dit voorstel kan leiden tot de volgende wijzigingen:

- De Generale regeling voor de kerkdiensten, artikel 1, lid 4, wordt gewijzigd in: "De bediening van doop en avondmaal en het bevestigen van ambtsdragers mogen alleen worden gedaan door een predikant die in overeenstemming met artikel B12 van de kerkorde geroepen is."
- Aan de Generale regeling voor de kerkdiensten, artikel 1, wordt, een nieuw lid 6 toegevoegd, luidende: "De kerkenraad kan een voorganger die preekbevoegd is in de zin van artikel B12 of B32 van de kerkorde met betrekking tot een bepaalde kerkdienst machtigen tot het afnemen van openbare geloofsbelijdenis, het bevestigen van een huwelijk of het voorgaan in een rouwdienst."
- De Generale regeling voor de preekbevoegdheid, artikel 2, lid 3, wordt gewijzigd in: "De preekbevoegdheid geeft geen bevoegdheid tot het bedienen van de sacramenten en het bevestigen van ambtsdragers."

²² L.J. Koffeman, *Het goed recht van de kerk. Een theologische inleiding op het kerkrecht*, Kampen: Kok 2009, p. 144.

Concept-besluit 5

1. de Generale regeling voor de preekbevoegdheid, artikel 2, lid 3, te wijzigen in: “De preekbevoegdheid geeft geen bevoegdheid tot het bedienen van de sacramenten en het bevestigen van ambtsdragers.”
2. de Generale regeling voor de kerkdiensten, artikel 1, lid 4, te wijzigen in: “De bediening van doop en avondmaal en het bevestigen van ambtsdragers mogen alleen worden gedaan door een predikant die in overeenstemming met artikel B12 van de kerkorde geroepen is.”
3. aan de Generale regeling voor de kerkdiensten, artikel 1, een nieuw lid 6 toe te voegen, luidende: “De kerkenraad kan een voorganger die preekbevoegd is in de zin van artikel B12 of B32 van de kerkorde met betrekking tot een bepaalde kerkdienst machtigen tot het afnemen van openbare geloofsbelijdenis of het bevestigen van een huwelijk.”
4. missionaire werkers voor de duur van hun verbintenis aan een missionair project bevoegd te verklaren onder verantwoordelijkheid van de kerkenraad die hen heeft benoemd de sacramenten te bedienen binnen dat project.
5. na te streven dat in de kerkorde van de verenigde kerken NGK en GKv een bepaling wordt opgenomen die de status van de missionaire werkers adequaat omschrijft.

Gronden:

1. deputaten hebben de bestaande regeling inzake de bevoegdheid tot bediening van de sacramenten nader verantwoord;
2. aan het verzoek van de synode van 2017 [en aan de brief van de classis Assen] is met de aangebrachte wijzigingen gehoor gegeven.
3. de verbinding van Woord en sacramenten en de ambtelijke roeping tot de bediening van beiden komen in de huidige regelgeving inzake missionaire werkers onvoldoende tot hun recht.

Eerdere documenten en correspondentie m.b.t. deze materie

- Brief van deputaten kerkorde aan kerkenraad Zwolle Zuid, 2 april 2016
- Voorstel van Amersfoort-Centrum aan GS Meppel 2017, tot amendering van artikel 1 lid 4 GR kerkdiensten
- Brieven van LUCEO aan GS Meppel d.d. 16 februari 2017, brief n.a.v. GS 14 maart 2017, reactie moderamen d.d. 28 maart 2017, brief LUCEO aan Deputaten kerkrecht d.d. juni 2018
- Brief van de classis Assen van 16 september 2019 aan de Generale Synode 2020 over de Generale regeling preekbevoegdheid

Literatuur

- A. van de Beek**, *Lichaam en Geest van Christus. De theologie van de kerk en de Heilige Geest*, (Spreken over God 2.2.), Zoetermeer: Meinema, 2012;
- Hans Burger**, *Eenheid in Christus, institutionele verdeeldheid: wat is eigenlijk het probleem?*, toespraak op de Nationale Synode op 29 mei 2019 in Dordrecht;
- L.C. van Drimmelen**, *Een troon voor het Woord. Opstellen over kerkrecht*, Protestantse Pers Heerenveen 2007, p. 183-193;
- K. Harmannij**, *Wegwijs in de kerkorde*, Barneveld: De Vuurbaak 1990;
- A. van Harten-Tip**, *De Dordtse Kerkorde 1619. Ontwikkeling, context en theologie*. Utrecht: KokBoekencentrum Academic, 2018L.J. Koffeman, *Het goed recht van de kerk. Een theologische inleiding op het kerkrecht*, Kampen: Kok 2009;
- Joh. Jansen**, *Korte verklaring van de kerkenordering*, Amsterdam: Ton Bolland, 1976
Leo J. Koffeman, *Het goed recht van de kerk. Een theologische inleiding op het kerkrecht*, Kampen: Kok, 2009;
- H. Meulink & I. de Wolf**, *Korte verklaring van de kerkenordering*, Enschede: Boersma 1967;
- W. van 't Spijker**, ‘De opvattingen van de reformatoren’, in: W. van 't Spijker & L.C. van Drimmelen (red.), *Inleiding tot de studie van het kerkrecht*, Kampen: Kok 1992, p. 86-103;
- P.L. Voorberg**, *Doop en Kerk. De erkenning, door kerkelijke gemeenschappen, van de elders bediende doop*, Heerenveen: Groen 2007;

De Kerk. Op weg naar een gemeenschappelijke visie, Faith and Order Paper 2014.

Rapporten inzake het hulppredikerschap en de sacramentsbediening te Londen. Te vinden in Acta voortgezette GS 1939, Bijlage LXXV en Bijlage CXXIV

Sacramentsbediening door missionaire werkers: niet in de NGK?, Opbouw 4-2-2012,

<http://www.opbouwonline.nl/artikel.php?id=14897>

Tussen Gisteren en Morgen, rapport over profiel werkers in de NGK (2010), <http://ngk.nl/wp16/wp-content/uploads/2015/02/TUSSEN-GISTEREN-EN-MORGEN-rapport-Csie-Predikantsprofiel.pdf>

2 Voorstel besluit voor aanpassing van de Generale Regeling voor de preekbevoegdheid

Voorstel uit Kampen

De Theologische Universiteit in Kampen legde aan deputaten kerkrecht het voorstel voor de Generale regeling voor de preekbevoegdheid te wijzigen. Er is aan de opleiding een cursus Homiletiek ontwikkeld voor kerkelijk werkers en personen die in het bezit zijn van een HBO- of WO-bachelor Theologie. De TU stelt voor dat de synode besluit:

1. Dat in de Generale Regeling voor de Preekbevoegdheid het verlenen van preekbevoegdheid wordt opengesteld voor belijdende gemeenteleden die in het bezit zijn van een HBO- of WO-bachelor Theologie, geldend in de gemeente waaraan betrokkene verbonden is;
2. Dat kerkelijk werkers en personen die in het bezit zijn van een HBO- of WO-bachelor theologie die preekbevoegdheid aanvragen, aantoonbaar gekwalificeerd moeten zijn op het terrein van Homiletiek, blijkend uit een afgeronde cursus Homiletiek die daartoe door de TU Kampen wordt aangeboden, of een gelijkwaardige kwalificatie Homiletiek hebben verworven, zulks ter beoordeling van de classis;
3. De Generale Regeling voor de preekbevoegdheid conform het voorstel te wijzigen.

De TU wijst er voorts op dat het wenselijk is dat bij onderzoeken voor landelijke preekbevoegdheid de generale deputaten predikantszaken aanwezig zijn en hun instemmend oordeel vereist is (zie artikel 4 in de door hen gewenste generale regeling voor de preekbevoegdheid die ze bij hun voorstel hebben gevoegd).

Reactie van deputaten kerkrecht

Deputaten merken bij dit voorstel op dat de aldus toegekende preekbevoegdheid niet geldt binnen het hele kerkverband maar uitdrukkelijk beperkt wordt tot de plaatselijke kerk waaraan de betrokkene is verbonden.

Ten opzichte van de huidige kerkelijke regelgeving wordt in het voorstel van de TU aan kerkelijk werkers die plaatselijk preekbevoegd zijn, een aanvullende opleiding voorgeschreven.

Dat de preekbevoegdheid van kerkelijk werkers beperkt is tot de kerk waaraan ze zijn verbonden, vindt zijn achtergrond in het gegeven dat hun tekort aan scholing gecompenseerd wordt door hun verbintenis aan en kennis van de concrete gemeente waarin ze werkzaam zijn. Zoals in onze studie naar de bediening van sacramenten en sacramentalia is aangegeven, willen wij de beperking in preekbevoegdheid van kerkelijk werkers tot de gemeente waaraan ze als kerkelijk werker verbonden zijn, gehandhaafd zien, maar willen we wel de mogelijkheid voor kerkelijk werkers openen om preekbevoegdheid in het kerkverband te ontvangen. Voor die laatste lijkt ons de aanvullende eis van een cursus Homiletiek of daarmee vergelijkbaar certificaat noodzakelijk.

Landelijke preekbevoegdheid zou daarnaast ook kunnen worden toegekend aan personen met een HBO- of WO-bachelor Theologie op dezelfde voorwaarde.

Deputaten steunen het voorstel van de TU om bij onderzoeken voor landelijke preekbevoegdheid aanwezigheid en instemming van landelijke deputaten verplicht te stellen. Op deze manier is het bredere kerkverband vertegenwoordigd bij deze zaak die het optreden in het hele kerkverband betreft. Bovendien komt het bij de huidige regeling in de praktijk voor dat iemand die een beroepbaarstellend onderzoek aanvraagt bij een classis waar hij kort tevoren een onderzoek voor preekbevoegdheid heeft ondergaan, wordt vrijgesteld van de eis om weer preekvoorstellen in te leveren. Op die manier wordt iemand beroepbaar gesteld, zonder dat het bredere kerkverband heeft toegezien op het - zeer centrale - onderdeel prediking in de kerkelijke examinatie.

Concept-besluit

Deputaten stellen voor dat de synode besluit:

1. dat in de Generale Regeling voor de Preekbevoegdheid het verlenen van preekbevoegdheid ook wordt opengesteld voor belijdende gemeenteleden die in het bezit zijn van een HBO- of WO-bachelor Theologie;
2. dat kerkelijk werkers en personen die in het bezit zijn van een HBO- of WO-bachelor theologie die landelijke preekbevoegdheid aanvragen, aantoonbaar gekwalificeerd moeten zijn op het terrein van Homiletiek, blijkend uit een afgeronde cursus Homiletiek die daartoe door de TU Kampen wordt aangeboden, of een gelijkwaardige kwalificatie Homiletiek hebben verworven, zulks ter beoordeling van de classis;
3. dat bij het onderzoek voor het verlenen van landelijke preekbevoegdheid de aanwezigheid en het instemmend oordeel van generale deputaten predikantszaken vereist is;
4. de Generale Regeling voor de preekbevoegdheid conform het voorgaande te wijzigen (zie bijlage).

Gronden:

1. de nieuwe cursus Homiletiek aan de Theologische Universiteit opent de mogelijkheid om aanwezige homiletische gaven adequaat te ontwikkelen en te toetsen;
2. het toekennen van landelijke preekbevoegdheid verdient betrokkenheid en toezicht door het bredere kerkverband via de deputaten die daarvoor zijn.

Bijlage Generale Regeling voor de preekbevoegdheid

GENERALE REGELING VOOR DE PREEKBEVOEGDHEID

Ingevolge artikel B32.2 KO

Artikel 1 Voorwaarden

Preekbevoegdheid kan worden verleend aan een belijdend lid van één van de Gereformeerde Kerken in Nederland, die geen predikant is maar wel:

- a. zover is gevorderd in de studie aan de theologische universiteit van de kerken dat de betrokkene de verplichte praktijkantekening heeft verkregen; of
- b. een doctoraalstudie of predikants-master aan de genoemde theologische universiteit heeft voltooid, maar geen beroepbaarstelling heeft gevraagd; of
- c. ***in het bezit is van een HBO- of WO-bachelor Theologie aangevuld met een certificaat van de cursus Homiletiek van de Theologische Universiteit van de kerken dan wel een met dat laatste vergelijkbaar certificaat;***
- d. als kerkelijk werker in één van de kerken functioneert en een relevante HBO-opleiding heeft voltooid of op vergelijkbare wijze de noodzakelijke competenties heeft verworven.

Artikel 2 Beperkingen

1. De preekbevoegdheid als bedoeld onder artikel 1, sub a, ***b en c*** geldt in alle gemeenten binnen het verband van de Gereformeerde Kerken in Nederland.
2. De preekbevoegdheid als bedoeld onder artikel 1, sub ***d*** geldt alleen in de gemeente waaraan de betrokkene als kerkelijk werker verbonden is.
3. De preekbevoegdheid geeft geen bevoegdheid tot het bedienen van de sacramenten ***en het bevestigen van ambtsdragers.***

Artikel 3 Aanvraag

1. De preekbevoegdheid wordt verleend door de classis waartoe de kerk behoort die aan de aanvrager het attest heeft afgegeven voor zijn inschrijving aan de Theologische Universiteit. ***In gevallen als bedoeld in artikel 1, sub c en d is dit voor kerkelijk werkers de classis waartoe de kerk behoort waarbij zij zijn aangesteld, en voor de andere kandidaten de classis waartoe de kerk behoort waarvan ze lid zijn.***
2. De aanvrager legt aan de classis de volgende stukken voor:
 - a. de documenten die aantonen dat de betrokkene voldoet aan één van de in artikel 1 genoemde voorwaarden;
 - b. een positief getuigenis van de kerkenraad van betrokkene over zijn of haar leer en leven en over het functioneren in de gemeente. ***In gevallen als bedoeld in artikel 1, sub c en d is dit voor kerkelijk werkers de kerkenraad waarbij ze zijn aangesteld, en voor de andere kandidaten de kerkenraad van de kerk waarvan zij lid zijn;***
 - c. een motivatiebrief waarin de betrokkene schrijft over de betekenis van het geloof in God voor zijn of haar persoonlijk leven en over de motieven om preekbevoegdheid aan te vragen;
 - d. de tekst van een drietal preekvoorstellen die niet eerder zijn beoordeeld door een docent, mentor of kerkelijke vergadering, over door de aanvrager gekozen teksten (één uit het Oude Testament, één uit het Nieuwe Testament, en één uit de belijdenis van de kerk), voorzien van uitgewerkte orden van dienst.

Artikel 4 Onderzoek

1. Het onderzoek door de classis vindt plaats in besloten zitting. ***Voor het toekennen van landelijke preekbevoegdheid is de aanwezigheid en het instemmend oordeel van generale deputaten predikantszaken bij het onderzoek vereist.***
2. Het onderzoek omvat de volgende onderdelen:

- a. voorlezing van één van de in artikel 3, lid 2, onder d genoemde preekvoorstellen, naar keus van de aanvrager;
 - b. een gesprek over de motivatiebrief en de preekvoorstellen;
 - c. een gesprek over de leer van de Bijbel en de inhoud van de belijdenisgeschriften. Uit het onderzoek moet blijken dat de aanvrager trouw is aan Bijbel en belijdenis, en in staat is om met zijn of haar prediking de gemeente op te bouwen.
3. De classis beoordeelt het geheel buiten aanwezigheid van de aanvrager.

Artikel 5 Toezicht

1. Wanneer de classis besluit tot het verlenen van preekbevoegdheid, laat zij de betrokkene het bindingsformulier ondertekenen, zoals genoemd in artikel B7 van de kerkorde.
2. Het toezicht op de uitoefening van de preekbevoegdheid blijft bij de classis die de bevoegdheid verleende. De classis wijst één of meer predikanten aan om de betrokkene te begeleiden. Zij brengen jaarlijks rapport uit aan de classis.
3. De classis kan om gegronde redenen de preekbevoegdheid opschorten of beëindigen. Dit zal in ieder geval gebeuren wanneer de betrokkene door zijn of haar kerkenraad het avondmaal is ontzegd.
4. Wanneer de betrokkene verhuist, of als kerkelijk werker aan een andere gemeente wordt verbonden, draagt de classis het toezicht over aan de classis waartoe de kerk behoort waar de betrokkene nu is gaan wonen of als kerkelijk werker is aangesteld.

Artikel 6 Verlenging

1. De preekbevoegdheid wordt verleend voor een periode van twee jaar. Daarna is verlenging mogelijk, met telkens eenzelfde periode.
2. De verlenging wordt aangevraagd bij de classis die toezicht houdt.
3. Voor de verlenging legt de aanvrager aan de classis de volgende stukken voor:
 - a. (een afschrift van) het besluit van de classis om de preekbevoegdheid te verlenen;
 - b. een positief getuigenis van de kerkenraad van de betrokkene over zijn of haar leer en leven en over het functioneren in de gemeente. In **gevallen als bedoeld in artikel 1, sub c en d is dit voor kerkelijk werkers de kerkenraad waarbij ze zijn aangesteld, en voor de andere kandidaten de kerkenraad van de kerk waarvan zij lid zijn;**
 - c. een gemotiveerd positief advies van de predikanten die door de classis als begeleiders zijn aangewezen.